

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

ק"ח. רבינו גרשום

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למעט האי כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתבו בהן היינו דתמידי לרב תרבה בחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למעט: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. משום דאבתון מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למי' לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא היה להן למשקל מידי דהא מת סבורי: אלא לחורה וליתול בבכתי חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה משום הכי צווחן משום חורה ליתול בבכתי חפר אבוי של צלפחד שהיו לו בנים לחפר שנוטלו במדבר ובכך לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם לחזיר אצל חפר אבתון ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אבתון ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבתון מיוצאי מצרים ניתוה וצווחן על חלק אבתון: הא כולתו שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ היו ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דרביח עב פורת יוסף שהן פרוין ורובין טפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ורחיקי לחו דרוביתיהו: אמר אבוי. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא היה חד דלא שקלי אפי' טפלים דאליבא תיק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) (דלא) שקלי בכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אבתון שיצאו ממצרים ושקלו בחלה אבתון בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ מוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום חזורה בחלה אצל אבתון לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי סיד דלא שקלי היה להו למוציא כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי יומא דראי צווחו אלא הני דצווחו ואניו דיהבו להו בחלה על שצווחו כ' ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והא בני יוסף דצווחו ולא אהנו להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתביהו קרא. ודקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהנו ואניו דאפי' הכי כתביהו התם לא מושם האי טעמא הוא

וממשה שנולדו חולקים בחלק אציהן עם החמשה הראשונים ונראה לרשב"א דרישא וסיפא מייירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דודאי מתו צמדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים ומייירי רישא שמתו העשרה שיצאו עמו וממשה בנים נולדו צמדבר וסיפא מתו חמשה שיצאו עמו ונולדו צמדבר ו' והשתא הוי סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיצאו עמו דמה לך לתיאחז האז אלא משום דצעי למימר שאותן מתו ונולדו אחריים צמדבר ולריב"ם קשה על פירוט הקונטרס דהא מלמד מרצה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה מרצה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה מחלק הארץ אס כן למי שהיה רב ציניאח מנרים מלשמות משום דצעי נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב אין רב למעט כמו שכתוב בספרים וה"פ צלמח למי' ליוצאי מצרים דאס הוה שני אחין מיוצאי מצרים והוה להו עשרה בנים מצאי הארץ ושני אחין אין להן כי אס שני צניי מצאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אפי' שהן מרובין כי אס כמו שני צניי שהן מרובין היינו צין רב למעט א' אפי' דלקמן דריש מהאי קרא דלשצטיס איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה היחיא דרשא מדע דהא פריך צקמון למי' לצאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף ואי לשצטיס איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא א' אלא ודאי לא אסיק אדעתיה היחיא דרשא א' (והיחיא דרשא א' (דספרי) הוה לפי המקנה): ולמאן

הוא כדכתיב לעיל לחלק מחלק הארץ ולא כריך קרא וגם אין לשון מרצה ותמעט משמע אלא כשהו נוטל הרבה וזה מעט מחלק איש זה מרובה וחלק חמירו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה מרצה ותמעט אלא הכי הו"ל למימר חלק חלק ינחלו וצחורה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מנות אבותם [צמדבר כו] שמעיין לה שפיר אליציה דהאי תנא ועוד מרצה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בספיה דקרא [סס] איש לפי פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא צווחן צנוות צלפחד. למה יגרע עם אציו מתוך משפחתו [סס כו] שזכה בצרך ישראל כי אין לו צן שאילו היה לו צן היה נוטל הצן חלקו של אציו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בצציל שאין לו צן למה לא יירש את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו צוכותו שהרי לצאי הארץ ניתנה ואפילו אס היה לו צן לא היה נוטל כלום בצציל אציו ואפילו בצציל עצמו אס הוא פחות מ' ומאי האז דקא צווחן בצציל שאין לו צן: אלא לחורה ויטול צצטיס חפר. דמאן דאית ליה לצאי הארץ אית ליה חורה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהיו וחזרין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע עם אציו לנלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לנכות עם אחיו צצטיס חפר וקננו אילו היה לו צן כשיטלו בני חפר שהם אחי אציו נחלה בצאי יחזירו אותה לחפר אציהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אציו שהוא צכור ב' חלקים או הוא או צנו שקם תחתיו כדכתיב ואס אין לו [סס] עיין עליו [עלי קטו]. והשתא שאין צן למה לא נקום תחת אציו לירש נחלתו הצאה לו מחפר אציו ע"י חורה שהחזירה צנו או צני צניו שהיו מצאי הארץ שהרי צת הצן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמריין דרשניות הוה והיו יודעות שבה הצן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמן דלקמן [דף קט:]: היינו דקא צווחי בני יוסף. שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. צויה. ומייהו לקמן [קכג]. אמריין דארץ ישראל לשצטיס איתפלג וצדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כחד מן השצטיס אף על פי שאין גדול בכל השצטיס כשבט שלהן אלא משום דמבשאי ליה לקמן לא צעי לתרוצי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים כצניסחם לארץ וגם לא היה להם אז הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שירשו ממנו על ידי חורה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות צלפחד דלא היה חד בכל השצטיס דלא שקיל או הוא או אציו ואף על גב דהוה מצאי מתרמי דאליצא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מכן עשרים בלא אז לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אציהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמי שלא לא יתום ממצרים פחות מכן עשרים ואס יצא אס כן מת אחד מקרוביו צמדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דצנות צלפחד שלא היו ראויין ליתול חלק בצרך כדתינא בצספרי [פסח טו דף] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אציהן. ולמאן דאמר לצאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מכן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלא על ידי חורה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים ואס לאו לא יטול ואפילו הכי לא היה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מכן עשרים נטלו כולן על ידי חורה כצנות צלפחד ואותן שהיה להם אז ואס ולא היו יכולין ליתול בחורה לא מאצי אציהן ולא מאצי אמותיהן שהרי אציו ואמנו קודמין הרי אציהן נוטל חלק בצרך משום צאי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איצעי ליה למנאות. כצנות צלפחד וצני יוסף וגם הנציח היה לו לכתוב כדכתיב צצנות צלפחד וצני יוסף: דלווח ואהני. כגון צנות צלפחד: דלווח ולא אהני. שלא יוכל לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [והושע ז] לדרשה איצטריך דלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמחלת צצנו אחר הן אין הרשות צידו ואס של מטה בני יוסף היו הרשות צידם לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הסם ענה עובד קא משמע לו. בצציל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיצעי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתיבא קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסיף נחלה אי אפשר אך ענה עובד אינו נתן לכם שאם עם רב אחת עלה לך היערה וגו' וצרכת כרות היער ותצננה לך שם צית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג]: אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב הרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאבבי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למי' לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחורה וליתול בנכסי חפר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף דכתיב וידברו בני יוסף אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולוה שקול משום טפלים דהוה נפישו להו אמר אבוי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי שקיל דאי שקיל דהתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצווח וכי תימא דצווח ואהני כתיבא קרא דצווח ולא אהני לא כתיבא קרא הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתביהו קרא התם א' עצה טובה קא משמע לך דאיבעי ליה לאיניש לאיחזרהו מועינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו

הוא כדכתיב לעיל לחלק מחלק הארץ ולא כריך קרא וגם אין לשון מרצה ותמעט משמע אלא כשהו נוטל הרבה וזה מעט מחלק איש זה מרובה וחלק חמירו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה מרצה ותמעט אלא הכי הו"ל למימר חלק חלק ינחלו וצחורה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מנות אבותם [צמדבר כו] שמעיין לה שפיר אליציה דהאי תנא ועוד מרצה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בספיה דקרא [סס] איש לפי פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא צווחן צנוות צלפחד. למה יגרע עם אציו מתוך משפחתו [סס כו] שזכה בצרך ישראל כי אין לו צן שאילו היה לו צן היה נוטל הצן חלקו של אציו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בצציל שאין לו צן למה לא יירש את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו צוכותו שהרי לצאי הארץ ניתנה ואפילו אס היה לו צן לא היה נוטל כלום בצציל אציו ואפילו בצציל עצמו אס הוא פחות מ' ומאי האז דקא צווחן בצציל שאין לו צן: אלא לחורה ויטול צצטיס חפר. דמאן דאית ליה לצאי הארץ אית ליה חורה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהיו וחזרין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע עם אציו לנלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לנכות עם אחיו צצטיס חפר וקננו אילו היה לו צן כשיטלו בני חפר שהם אחי אציו נחלה בצאי יחזירו אותה לחפר אציהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אציו שהוא צכור ב' חלקים או הוא או צנו שקם תחתיו כדכתיב ואס אין לו [סס] עיין עליו [עלי קטו]. והשתא שאין צן למה לא נקום תחת אציו לירש נחלתו הצאה לו מחפר אציו ע"י חורה שהחזירה צנו או צני צניו שהיו מצאי הארץ שהרי צת הצן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמריין דרשניות הוה והיו יודעות שבה הצן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמן דלקמן [דף קט:]: היינו דקא צווחי בני יוסף. שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. צויה. ומייהו לקמן [קכג]. אמריין דארץ ישראל לשצטיס איתפלג וצדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כחד מן השצטיס אף על פי שאין גדול בכל השצטיס כשבט שלהן אלא משום דמבשאי ליה לקמן לא צעי לתרוצי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים כצניסחם לארץ וגם לא היה להם אז הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שירשו ממנו על ידי חורה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות צלפחד דלא היה חד בכל השצטיס דלא שקיל או הוא או אציו ואף על גב דהוה מצאי מתרמי דאליצא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מכן עשרים בלא אז לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אציהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמי שלא לא יתום ממצרים פחות מכן עשרים ואס יצא אס כן מת אחד מקרוביו צמדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דצנות צלפחד שלא היו ראויין ליתול חלק בצרך כדתינא בצספרי [פסח טו דף] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אציהן. ולמאן דאמר לצאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מכן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלא על ידי חורה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים ואס לאו לא יטול ואפילו הכי לא היה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מכן עשרים נטלו כולן על ידי חורה כצנות צלפחד ואותן שהיה להם אז ואס ולא היו יכולין ליתול בחורה לא מאצי אציהן ולא מאצי אמותיהן שהרי אציו ואמנו קודמין הרי אציהן נוטל חלק בצרך משום צאי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איצעי ליה למנאות. כצנות צלפחד וצני יוסף וגם הנציח היה לו לכתוב כדכתיב צצנות צלפחד וצני יוסף: דלווח ואהני. כגון צנות צלפחד: דלווח ולא אהני. שלא יוכל לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [והושע ז] לדרשה איצטריך דלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמחלת צצנו אחר הן אין הרשות צידו ואס של מטה בני יוסף היו הרשות צידם לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הסם ענה עובד קא משמע לו. בצציל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיצעי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתיבא קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסיף נחלה אי אפשר אך ענה עובד אינו נתן לכם שאם עם רב אחת עלה לך היערה וגו' וצרכת כרות היער ותצננה לך שם צית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג]: אמרו

(א) ויניין כג: ויש"ט,
(ב) ופסח טו דף, (ג) וצפריי
לי נחלה גורל אחד חבל
אחד ואני עם רב עד אשר
עד בה כרכני יי'
יהושע יי יי
2 ויאמר אליהם יהושע
אם עם רב אתה עלה לך
היערה ובראת לך שם
בארץ היפרי וידקאיים כי
אין לך הר אפרים:
יהושע יי טו

תורה אור השלם

1 וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מודע נתתה לי נחלה גורל אחד חבל אחד ואני עם רב עד אשר עד בה כרכני יי'
2 ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ היפרי וידקאיים כי אין לך הר אפרים:
יהושע יי טו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלו וכו' צין רב למעט וכו' זה כוה.
ג"כ ע"ל ביש דף קכב:
(ב) ד"ה צווח וכו' לכות היער ולגורו שם ועיין:

מוסף תוספות

א. אלא למי' לבאי הארץ מאי בין רב למעט ואי משום דע"י החורה חזרוך להיות שוין הא מלשמות מנות אבותם ינחלו נפקא. מוס' יי"ד.
ב. משום דהוה נפישו משאר שבטים ולא שקיל לחולקא אלא כחד משאר שבטים יד רמא.